

Sistemul financiar La Punct. De ce este important să cunoaștem proprietarii băncilor?

Comentariu analitic

Autor: Dumitru Pîntea

14 august 2017

Sectorul bancar moldovenesc - pe cât de mare pe atât de vulnerabil...

Orice persoană la un moment dat are nevoie de o bancă, fie că e vorba de un credit, un depozit, un cont salarial sau o plată la ghișeu. Cu toate acestea nu toți înțelegem cum funcționează o bancă și care este rolul acesteia în cadrul sistemului financiar. Anume funcțiile de bază confirmă rolul crucial al băncilor într-o societate modernă, acestea fiind instituțiile care mobilizează banii disponibili pentru moment și finanțează afacerile private sau cheltuielile publice. De asemenea, dezvoltarea tehnologică completează rolul băncilor cu o altă funcție, cea de efectuare a plăților și a transferului de bani, operațiuni pe care fiecare din noi le facem aproape zilnic.

Prăbușirea Uniunii Sovietice și trecerea la un nou model economic bazat pe antreprenoriat și inițiativă privată a creat premisele apariției și dezvoltării unor bănci comerciale și în țara noastră. După mai bine de 25 de ani de la acel moment, sectorul bancar a devenit principalul pilon al pieței financiare naționale, înglobând circa 90% din activele pieței sau în jur de 75 mlrd. MDL. De asemenea, mărimea și importanța sectorului este redată și de nivelul acestuia comparativ cu economia națională, activele bancare reprezentând mai bine de 55% din PIB. Mai mult ca atât, băncile comerciale sunt și cel mai mare finanțator al economiei moldovenești cu un volum de aproximativ 34 mlrd. MDL credite acordate, mult peste capacitățile altor instituții din mediul financiar, cum ar fi companiile de micro-finanțare sau societățile de leasing, care împreună cumulează finanțare de aproximativ 5,5 mlrd. MDL.

Cu toate acestea sectorul bancar autohton nu a fost lipsit de vulnerabilități, dezvoltarea și potențialul acestuia fiind afectate de o serie de probleme sistemice. Management defectuos, transparență scăzută a acționarilor, credite acordate fraudulos și spălare de bani, sunt poate cele mai importante elemente care l-au adus în pragul colapsului în toamna anului 2014. Rezultatele ulterioare ale investigațiilor demonstrează că tot acestui mixt de elemente a fost susținut permanent de flagelul corupției, flagel care a afectat atât activitatea unor manageri bancari, cât și cea a unor înalți funcționari de stat sau persoane expuse politic.

De ce sectorul bancar autohton nu este o istorie de succes?

Deși teoretic predomină așa ziii investitori străini, mare parte din capitalul sectorului bancar s-a aflat mai mereu sub controlul unor persoane autohtone. Cu toate că cota investițiilor străine atinge o valoare de 81% din capitalul social al băncilor, investitorilor instituționali din mediul bancar străin le revine o cotă de piață de doar 25% după valoarea activelor. Această lipsă de claritate și transparență redusă a acționarilor a fost unul din elementele centrale care au generat degradarea situației financiare la mai multe bănci. Motivul acestei situații nu este unul nou și nici întâmplător, cele

mai mari resurse de bani și cele mai importante fluxuri financiare ale țării fiind realizate anume prin băncile comerciale.

Profitabil, pe alocuri slab supravegheat și sigur din punct de vedere a banilor investiți, sectorul bancar moldovenesc a fost mereu ținta grupurilor de interese și a oamenilor cu bani, obiectivul principal fiind... de a face și mai mulți bani. Anume acest interes sporit a generat o luptă aprigă pentru acțiunile băncilor, acele hârtii de valoare care determină în final cota de proprietate și pe cea de vot în cadrul unei societăți pe acțiuni. Lupta s-a derulat pe mai multe fronturi și pe parcursul mai multor ani, indiferent de regimurile și partidele aflate la guvernare. Prin intermediul instituțiilor de stat sau prin tranzacții dubioase în privat, scopul a fost același – controlul asupra băncilor și asupra resurselor financiare prezente în interiorul țării. Apogeul a fost atins către sfârșitul anului 2014 când sectorul bancar național a trecut printr-un moment de criză sistemică, care prin amploarea rezultatelor a atras până și nedumerirea comunității internaționale. Fraude de proporții, prăbușirea și lichidarea a trei bănci, corupție la nivel înalt și mai ales suma colosală de bani publici necesară pentru stabilizarea situației rămân drept cele mai dure concluzii ale acestui trist episod din istoria țării.

Ne cunoaștem reciproc sau doar pe jumătate?

Chiar dacă inițial criza financiară internațională părea să fi cuprins și Republica Moldova, rezultatele și evenimentele ulterioare demonstrează clar că motivele principale și factorii declanșatori ai crizei bancare din 2014-2015 au fost în mare parte de ordin intern. Unul dintre acești factori, care nu s-a disipat definitiv nici până astăzi, este reprezentat de transparența scăzută a acționarilor bancari și modul lor de a controla activitatea băncii. Practic atunci când acțiunile unor bănci nu s-au putut obține în mod legal s-a recurs la fapte ilicite, deja celebrele *atacuri raider* de după anul 2009. Totuși, ținând cont că noii acționari deveneau proprietari într-un mod ilegal și fraudulos, dezvăluirea adevăratei identități a devenit o problemă. Soluția nu s-a lăsat mult așteptată, utilizându-se masiv înscrierea acțiunilor pe numele unor persoane fictive sau în contul unor companiilor off-shore.

Istoria demonstrează că persoanele care nu pot dovedi proveniența legală a unor mijloace financiare nu vor dori niciodată să-și asocieze numele cu bunurile pe care le dețin. Evazionisti, traficanți de droguri, teroriști sau politicieni corupți sunt printre cele mai largi categorii de persoane care încearcă să-și ascundă identitatea și, important, este extrem de dificil - uneori chiar imposibil și pentru instituțiile statului să afle ce deține persoana cu adevărat. Acest fapt ne confirmă că nu este suficient să cunoaștem cine e acționarul unei bănci, dar și cine de fapt este beneficiarul final, sau altfel spus cine este persoana care în ultimă instanță controlează banca și încasează profitul.

Riscăm ceva chiar dacă băncile sunt un business privat?

Deși activitatea bancară este un business privat, din perspectiva menținerii stabilității financiare și protejării deponenților, băncile își dovedesc caracterul lor public. De asemenea, asigurarea unui mediu financiar stabil și atractiv activității economice este un bun public de care are dreptul să beneficieze orice cetățean, or salvarea unor bănci fraudate cu implicarea plătoritorilor de taxe trece dincolo de principiile economiei de piață. În condițiile în care corupția nu este specifică doar instituțiilor publice, criza bancară ne demonstrează că consecințele acesteia pot trece dincolo de proprietatea privată, adică până la implicarea banului public.

Schimbarea proprietarilor prin intermediul atacurilor raider și disimularea beneficiarilor prin intermediul unor persoane interpușe sau firmelor off-shore s-a realizat prin înfăptuirea unor acte de corupție. De cele mai multe ori schimbarea proprietarilor a determinat și schimbarea

administratorilor cu persoane loiale care promovează acțiuni în interesul beneficiarilor reali. Anume imposibilitatea determinării clare a beneficiarilor finali a generat riscuri pentru stabilitatea acestor bănci, intenția noilor proprietari fiind mai degrabă de a obține un profit imediat decât a dezvolta băncile și a securiza deponenții. Mai mult ca atât, riscurile excesive a fost transmis și a supra clienților, în special acei deponenți care și-au încredințat resursele financiare spre păstrare și investire. Prin urmare, lipsa transparenței acționarilor nu împiedică, ba mai mult - facilitează acordarea unor credite persoanelor afiliate, ceea ce se poate solda cu degradarea situației financiare a băncii și în final reducerea capacității acesteia de a-și onora obligațiunile față de deponenți.

Manifestarea unor riscuri precum afilierea și concentrarea între mai multe bănci, încălcarea normelor de creditare sau utilizarea unor mecanisme de spălare a banilor au pregătit terenul și au facilitat fraudarea masivă a unor bănci în perioada crizei din 2014 - 2015. Astfel, necunoașterea identității clare a acționarului face imposibilă evaluarea unui șir întreg de evenimente, care la un moment dat pot declanșa acțiuni dintre cele mai periculoase și anume:

- Imposibilitatea responsabilizării acționarilor
- Incapacitatea evaluării calității acționarilor
- Limitarea partajării pierderilor
- Facilitarea atacurilor raider
- Promovarea unor administratori care nu sunt integri.

Tu știi cui ai încredințat banii tăi?

În cazul atacurilor raider și fraudelor bancare, BNM a întâmpinat o serie de constrângeri în vederea prevenirii degradării situației. Implicarea factorului politic și imperfecțiunea sistemului judecătoresc, de rând cu manifestarea fenomenului corupției, au subminat din puterea regulatorului și au admis fraudele ce aveau să urmeze. La rândul lor, impuse de mai multe decizii judecătorești, băncile nu au putut bloca accesul unor persoane dubioase în cadrul structurii acționariale, fiind nevoie de o criză de proporții și modificări legislative semnificative pentru a fi luate măsuri reale în vedere blocării acestor acționari.

Având în vedere importanța sistemică a băncilor comerciale și caracterul lor public, clienții băncilor, regulatorul și întreaga societate are tot dreptul să cunoască proprietarii finali ai acestora. În acest sens, rolul supravegherii băncilor autohtone, inclusiv în ceea ce privește calitatea și transparența acționarilor, îi revine BNM. Aceasta, în cooperare și cu alte instituții ale statului, este responsabilă de calitatea structurii de proprietate, de acțiunile și modul de implicare a acționarilor în procesul de administrare, precum și de nivelul creditelor acordate persoanelor afiliate acestora. Totodată, în cazul depistării unor abateri și pentru a corecta situația, BNM poate aplica o serie sancțiuni și măsuri de remediere, toate având drept obiectiv final protejarea deponenților și asigurarea stabilității sistemului financiar. Respectiv BNM trebuie să se poziționeze drept barieră în calea accederii unor persoane dubioase și cu o reputație proastă la acțiunile băncilor comerciale. Acest lucru poate fi realizat prin implementarea și aplicarea standardelor internaționale în materie de competență și reputație pentru acționarii bancari (criteriile fit-and-proper) precum și prin evaluare periodică a situației acționarilor existenți.

De asemenea, și băncile în persoana lor juridică au un rol importat în ceea ce privește structura lor de proprietate. Acestea trebuie să se asigure că acționarii existenți corespund cerințelor, iar în cazul depistării unor lacune, să intervină pentru a elimina deficiențele. Totodată, pentru a elimina orice

suspiciune asupra acționarilor și a fortifica încrederea în relația cu clienții, băncile ar putea prezenta informații suplimentare despre acționari, cum ar fi CV-ul, date privind specificul activității acestora și/sau modul de implicare în activitatea băncii. Anume aceste criterii ar putea aduce un grad de transparență ridicat acționarului, și în final structurii de proprietate în ansamblu a băncii.

Nu în ultimul rând, fiecare din noi poate să-și aducă aportul la transparentizarea structurii acționariale a băncilor. În orice tranzacție cu banca, clientul își dezvăluie persoana prezentând un act de identitate, iar aceasta, drept răspuns, trebuie să prezintă cine îi sunt acționarii și a cui interese le oglindește. De partea noastră avem și legislația, care califică băncile drept „*entități de interes public*” ceea ce presupune că acestea trebuie să aibă un nivel ridicat de transparență atât în relația cu regulatorul, cât și în cea cu clientul. Actele Băncii Naționale a Moldovei (BNM) stabilesc clar informațiile la care trebuie să aibă acces clientul. Astfel, pe lângă informațiile cu privire la situația economico-financiară, este stabilită obligativitatea dezvăluirii și prezentării informațiilor referitoare la guvernanta corporativă, respectiv cine administrează banca, în ce mod și în interesul cui. La momentul actual, în cel mai rapid mod, rețeaua internet oferă posibilitatea vizualizării proprietarilor băncilor comerciale prin intermediul paginilor oficiale web. La doar două clicuri distanță, la compartimentul „*Dezvăluirea informațiilor*” putem vizualiza informația cu privire la acționarii oricărei bănci și beneficiarii finali efectivi. De asemenea, în mod clasic, în filialele fiecărei bănci putem obține informația privind acționarii, aceasta având un caracter public. Astfel, în momentul în care ne alegem o bancă drept partener de afacere sau instituție în care să ne păstrăm economiile, important este să atragem atenția cui îi încredințăm banii și cine este proprietarul real al băncii. Ulterior rămâne la discreția fiecăruia să decidem dacă avem încredere în banca respectivă sau nu.